

РОЗВИТОК СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ

Бельхадрі Аміра Нуреддінівна

магістрантка,

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

Судово-бухгалтерська експертиза (СБЕ) є важливим елементом забезпечення правосуддя в Україні, оскільки сприяє виявленню фінансових правопорушень і захисту економічних інтересів держави та бізнесу. З огляду на збільшення кількості фінансових злочинів і підвищення складності економічних спорів, потреба в удосконаленні цього інституту постійно зростає. Завдання СБЕ полягає в аналізі фінансово-господарської діяльності для обґрунтування експертних висновків щодо об'єктивного стану справ у конкретних справах. Історичні корені судово-бухгалтерської експертизи в Україні сягають ще часів Радянського Союзу, коли ця галузь була частиною загальної системи судових експертиз, що мала яскраво виражений адміністративно-командний характер. З моменту здобуття незалежності Україна почала активний процес реформування своєї економіки та правової системи, що вимагало також модернізації системи судової експертизи, включаючи СБЕ. На ранніх етапах незалежності судово-бухгалтерська експертиза здійснювалася переважно на базі державних установ, таких як Міністерство фінансів, органи прокуратури та міністерства юстиції. Проте, згодом почав розвиватися і приватний сектор експертної діяльності. Ключовими етапами в розвитку СБЕ стали реформи судової системи та зміни в нормативно-правовому забезпеченні. Україна поступово переходила від радянської моделі до більш гнучких механізмів судової експертизи, орієнтованих на ринкові умови та міжнародні стандарти. Це зумовило створення правової бази для діяльності судових експертів-бухгалтерів, яка регулює права, обов'язки та відповідальність експертів. Важливим кроком у становленні судово-бухгалтерської експертизи стало ухвалення Закону України «Про судову експертизу» в 1994 році, який визначив основні правові засади проведення експертиз. Закон регламентує діяльність експертів і встановлює порядок залучення їх до судових справ. Окрім цього закону, важливими документами, які регулюють діяльність судово-бухгалтерської експертизи, є постанови Кабінету Міністрів України та нормативні акти Міністерства юстиції. Нормативно-правове регулювання передбачає також затвердження методичних рекомендацій і стандартів, що визначають правила

проведення експертиз у конкретних галузях. Наприклад, Міністерство юстиції України розробило «Методичні рекомендації з проведення судово-бухгалтерських експертиз», які визначають порядок аналізу фінансової звітності, виявлення фактів порушень у бухгалтерському обліку та інші аспекти експертної діяльності. Ключовими напрямками вдосконалення нормативної бази є інтеграція міжнародних стандартів фінансового контролю, зокрема Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) та Міжнародних стандартів аудиту (МСА), у процес проведення судово-бухгалтерських експертиз. Ефективність судово-бухгалтерської експертизи в Україні залежить від застосування сучасних методів та інструментів, які дають змогу проводити детальний аналіз фінансових операцій, облікових записів та господарської діяльності суб'єктів господарювання. Серед основних методів, що використовуються в СБЕ, виділяють:

- Документальний метод – аналіз первинних документів бухгалтерського обліку для виявлення недоліків, помилок або зловживань.
- Балансовий метод – порівняння показників балансу для виявлення порушень у веденні обліку.
- Метод експертних оцінок – залучення до експертизи кваліфікованих фахівців для встановлення реальних фінансових результатів діяльності підприємств.
- Порівняльний аналіз – аналіз різних періодів діяльності підприємства для визначення тенденцій і можливих відхилень у фінансових показниках.

Завдяки розвитку інформаційних технологій в Україні з'являються нові інструменти для обробки великих обсягів даних, що дозволяє більш точно виявляти порушення у фінансовій звітності. Використання сучасних програмних продуктів, таких як системи електронного документообігу, аналітичні платформи та спеціалізовані програми для судово-бухгалтерського аналізу, робить процес експертизи швидшим і ефективнішим. Незважаючи на значний розвиток судово-бухгалтерської експертизи в Україні, існують певні проблеми, які потребують вирішення. Однією з основних проблем є недостатня кількість кваліфікованих фахівців у цій сфері. Підготовка експертів-бухгалтерів вимагає не лише глибоких знань у сфері бухгалтерського обліку та аудиту, але й практичного досвіду у фінансових розслідуваннях та судовій практиці. На сьогодні існує обмежена кількість навчальних програм, які готують спеціалістів із судово-бухгалтерської експертизи. Ще однією проблемою є відсутність єдиної методології для проведення експертиз. В Україні досі немає стандартів, які б регулювали всі аспекти експертної діяльності у фінансовій сфері. Це може призводити до різних підходів до проведення експертиз, що ускладнює процес формування об'єктивних і чітких висновків. Крім того, взаємодія між державними органами та приватними експертами

також стикається з певними труднощами. Часто державні органи недостатньо залучають незалежних експертів до судових справ, що може призвести до упереджених або недостатньо об'єктивних висновків.

Незважаючи на виклики, розвиток судово-бухгалтерської експертизи в Україні має значні перспективи. Інтеграція міжнародного досвіду, впровадження новітніх технологій та вдосконалення нормативно-правової бази сприятиме підвищенню якості експертних досліджень.

Одним із ключових напрямків подальшого розвитку СБЕ є впровадження міжнародних стандартів аудиту та бухгалтерського обліку. Це дозволить уніфікувати процес проведення експертиз та забезпечити його відповідність міжнародним практикам. Крім того, співпраця з міжнародними організаціями, такими як Міжнародна асоціація судових бухгалтерів (ІАВРА) або Міжнародний інститут судових експертів, може сприяти обміну досвідом та підвищенню професійного рівня українських фахівців. Також перспективним є розвиток цифрових технологій для проведення судово-бухгалтерської експертизи. Використання штучного інтелекту та аналітичних систем дозволить автоматизувати багато рутинних процесів та підвищити точність аналізу фінансової звітності. Це стане важливим інструментом для зниження впливу людського фактора на результати експертиз і прискорення їхнього проведення.

Судово-бухгалтерська експертиза в Україні продовжує розвиватися, набуваючи нових форм і методів. Її роль у забезпеченні правосуддя зростає, а потреба в її вдосконаленні стає все більш актуальною в умовах сучасної ринкової економіки. Важливими завданнями залишаються підвищення кваліфікації експертів, інтеграція міжнародних стандартів і впровадження нових технологій у процес проведення експертиз. Розв'язання існуючих проблем сприятиме підвищенню якості та об'єктивності судово-бухгалтерських досліджень, що, у свою чергу, зміцнить фінансову дисципліну та правопорядок в Україні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року № 4038-ХІІ.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку проведення судових експертиз» від 08 вересня 1995 року № 690.
3. Методичні рекомендації з проведення судово-бухгалтерських експертиз, затверджені Міністерством юстиції України. Київ, 2020.
4. Сахарова Л.М. Судово-бухгалтерська експертиза: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2018.
5. Махінов К.С. Судово-бухгалтерська експертиза: організація та методика. Київ : Алерта, 2019.
6. Бутусова Н. Судово-бухгалтерська експертиза: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Економіка України*. 2022. № 3. С. 53–58.
7. Дяченко В.М. Судово-бухгалтерська експертиза: теорія та практика. Харків : Право, 2021.
8. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та аудиту (МСБО, МСА). Київ : Інститут фінансів України, 2023.